

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

Fejlesztő neve:

KATICSNÉ SIMON GYÖNGYI

MA szak: történelemtanár

Kurzus: Történelemtanítás módszertana

Modul címe:

FORRÁSFELDOLGOZÁS TÖRTÉNELEMÓRÁN

Idő: 2x45 perc

1. Az óra tartalma – A tanulási téma bemutatása:

A modern történelemtanítás alapvető eleme a történelmi források elemzésének alkalmazása. Miért van rá szükség? Felnőttkorban mindenkinek képesnek kell lennie arra, hogy információhordozókat készségszinten tudjon használni. Ahhoz, hogy ez a képesség kialakuljon, az iskolai oktatásnak törekednie kell arra, hogy a különböző tantárgyak oktatásakor ezt fejlessze, alakítsa. A történelem mint tantárgy különösen alkalmas ennek a képességnek a fejlesztésére, hiszen számtalan forrástípus áll rendelkezésre egy-egy tananyagrészt tanításakor, amely az önálló ismeretszerzésre remek alkalmat szolgáltat. Elősegíti, hogy a tanulókat a tényekhez közelebb hozza, érzékelteti a folyamatokat, rávilágít az összefüggésekre, és így a diákok könnyebben tudnak magyarázatot keresni és találni azokra. Másrészt a képi anyagok érzékletesebbé és jobban bevéshetőbbé teszik az ismeretanyagot, fejlesztik az empátiaképességüket. A források alkalmazásakor a tanulók nem passzívan fogadják be a tényeket, nekik kell munkálkodniuk, adatokat értelmezniük, kutatniuk, felfedezniük a magyarázatot, miközben rácsodálkozhatnak az események összefüggéseire, és így azok tartósabban rögzülhetnek. Mivel többféle forrást lehet egy-egy tananyagrésznél használni - sokszor egymásnak ellentmondó adatokkal - a tanulók megtapasztalhatják, hogy az eseményeket kellő kritikával kell elemezni.

Az új történelemtankönyvek törekednek arra, hogy egyre változatosabb forrásokat tartalmazzanak és megfeleljenek annak, hogy egynél több álláspontból tükrözzék a történelmi jelenségeket, azaz multiperspektívikusak legyenek és egymásnak ellentmondó adatokat, véleményeket is megfogalmazzanak, azaz kontroverzívek legyenek. Akkor nem feleslegesek a tankönyvben közölt források - vagyis nem csupán esztétikailag emelik a tankönyv kinézetét -, ha didaktikailag célzott feladatokat és kérdéseket is csatolnak hozzá a tankönyvszerkesztők, így érhető el az, hogy a tanulók aktívan dolgozzanak a források elemzésekor. Alkalmazásuk alatt számtalan területen történik képességfejlesztés: fejlődik a tanuló szövegértési

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

kompetenciája, kifejezőkészsége, kritikai gondolkodása, megtanulja, hogyan tudja a lényeget kiemelni.

Biztos, hogy a források felhasználása az órákon időigényes feladat. A tanártól egy másfajta, sokkal passzívabb szerepet követel meg. Inkább moderátorként kell dolgoznia és a tanulókat arra motiválnia, hogy a témával kapcsolatban kifejezzék/ kifejtsék véleményüket, észrevételüket, illetve megfogalmazzanak állításokat, és levonjanak ok-okozati összefüggéseket.

A modul célja, hogy a hallgatók megismerkedjenek a különböző források fajtáival, azok feldolgozási és alkalmazási területeivel, lehetőségeivel. Képesek legyenek a legkülönbözőbb forrásokat az iskolai tanórákba beépíteni és ezek segítségével szemléletesebbé és könnyebben érthetővé tenni a tananyagot.

2. Fejlesztendő tanári kompetenciák:

a, általános kompetenciák

A tanári kulcskompetenciák szerint a tanár szakmai felkészültsége birtokában hivatásának gyakorlása során alkalmas: **(15/2006. (IV. 3.) OM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről)**

1. a tanulói személyiség fejlesztésére
- tanulói csoportok, közösségek alakulásának segítésére, fejlesztésére
- a pedagógiai folyamat tervezésére
4. a szaktudományi tudás felhasználásával a tanulók műveltségének, készségeinek és képességeinek fejlesztésére
5. az egész életen át tartó tanulást megalapozó kompetenciák hatékony fejlesztésére
- a tanulási folyamat szervezésére és irányítására
7. a pedagógiai értékelés változatos eszközeinek alkalmazására
- szakmai együttműködésre és kommunikációra
- szakmai fejlődésben elkötelezettségre, önművelésre

b, Történelemtanári kompetenciák

Képes

1. a történettudomány korszerű kutatási eredményeinek, elméleteinek gyakorlatba való átültetésére, a tanítás-tanulás folyamataiban való felhasználására
- a korszerű elméletekhez kapcsolódó értelmezési-elemzési-létrehozási-közzétételi stratégiáknak, módszereknek és eljárásoknak a tanulási folyamatokban való működtetésére, az aktív tanulói

felhasználás megtanítására

3. a tanulók történelem iránti érdeklődésének felkeltésére, elmélyítésére
4. hozzásegíteni a tanulókat saját történelmi narratíváik megalapozásához
5. a történelmi források kritikus elemzésének képességét kialakítani, fejleszteni, a tanulási folyamatba beilleszteni
6. a tanulók térbeli és időbeli tájékozódási képességét kialakítani és fejleszteni
7. a tanulók történelmi fogalomhasználatának kialakítására és a szakszókincs alkalmaztatására / használtatására
8. történelmi személyek, események, folyamatok, jelenségek értékelési szempontjainak megfogalmazására és más értékelési szempontok elfogadásának elősegítésére
9. az ember és társadalom és más műveltségterületek tartalmainak tanulói tevékenységben való összekapcsolására
10. a tanulók kulturális, szociális és személyes kompetenciáinak fejlesztésére, beállítódásuk befolyásolására
11. a tanulók szövegértési-szövegalkotási-érvelési kompetenciáinak differenciált fejlesztésére különböző tanulási és kommunikációs helyzetekben
12. a történelemtanítás taneszközeinek, ismerethordozóinak használatára és azok tartalmának kritikai elemzésére

3. Előfeltételek / előfeltétel tudás:

Ez a modul a szakmódszertani kurzus második felében kerül megtárgyalásra, miután a hallgatók megismerkedtek a tervezés különböző szintjeivel, és képesek tématervet és óravázlatot készíteni. Emellett találkoztak már egyéb módszerekkel, interaktív technikákkal: például a projekttel, kooperatív munkával, különböző vitatechnikákkal, grafikai szervezőkkel és tudnak csoportokban dolgozni.

4. Eszközigény:

Csomagolópapír, filctollak, gyurmaragasztó, forrásszemelvények, statisztikai táblázatok, térképek, plakátok, iskolai tankönyvek, szöveggyűjtemények, internet-hozzáférés

5. Szakmódszertani óravázlat:

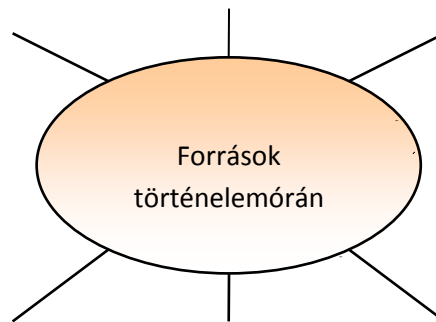

R

1. 🧩 Pókhálóábra

Ráhangolódásként pókhálóábrával gyűjtsék össze, hogy milyen forrásokat ismernek! Készítsék el az ábrát, melynek hívószava „Források történelemórán” lesz. A fogalmak összegyűjtését közösen végezzük el. 4 percük van rá!

Pókhálóábra:

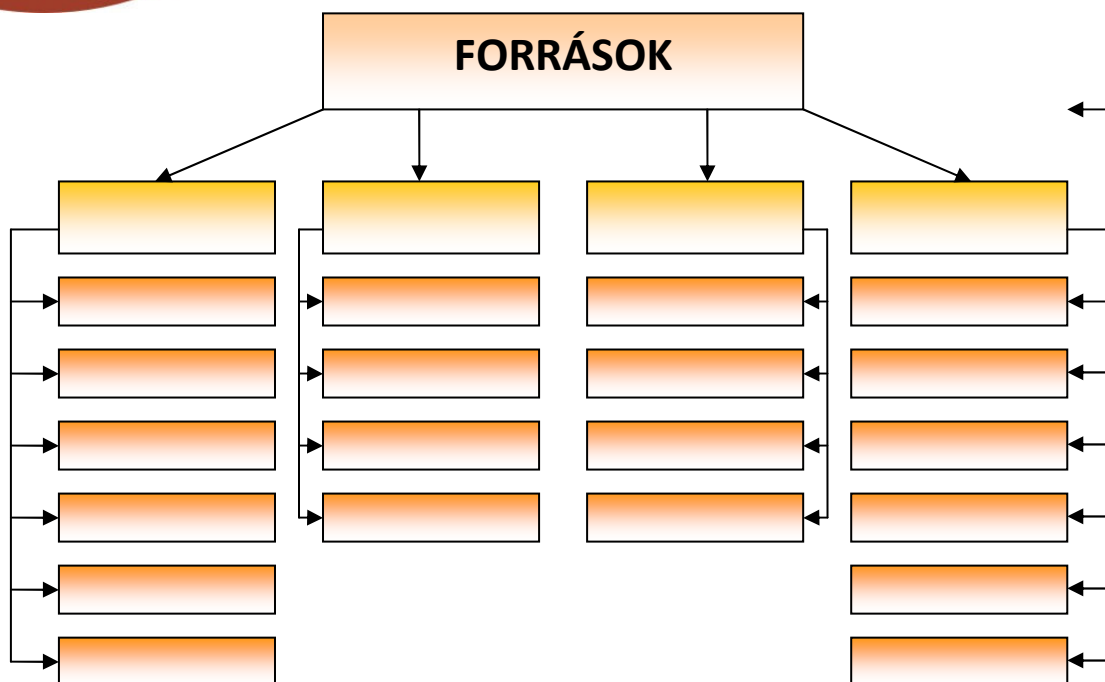

2. 🧑‍🤝‍🧑 Fogalomtérkép

Próbáljanak meg alá-fölrendeltségi viszonyt keresni az egyes források között! Közösen keressék meg a forrástípusok gyűjtőfogalmait, majd ennek megfelelően kiskártyákat húzva négy csoportot hozzanak létre. Az egyes csoportok a pókhálóábrából válogassák ki az egy gyűjtőfogalom alá tartozó források fajtáit. Ha ezzel készen vannak, készítsék el a források fogalomtérképét úgy, hogy források csoportjainak fajtái rendszert alkossanak. Erre a feladatra 5 perc áll rendelkezésre.

Fogalomtérkép-ábra:

3. 🧑‍🤝‍🧑 T-táblázat

Alkossanak a négy csoportból két csoportot! T-táblázat segítségével gyűjtsenek érveket és ellenérveket a források alkalmazásához! Az egyik csoport érveljen a források hasznossága mellett, a másik csoport keresse meg, milyen hátránya lehet a források felhasználásának. Erre a feladatra 3 percük van.

Források alkalmazása mellett szól	Források alkalmazásának hátrányai

J

4. 🧑‍🤝‍🧑 Pókhálóábra, szemponttáblázat, T-táblázat

Most pedig megnézünk minden forrástípusra egy-egy példát. Ismételten 4 csoportban fognak dolgozni. Az egyes csoportok különböző forrásokat kapnak. A feladat az lesz, hogy ötleteket gyűjtsenek a források órai alkalmazásának mikéntjére. A feladat megoldására, kidolgozására 20 percük van.

a.) 🧑‍🤝‍🧑 képi forrás

Az első csoport egy plakátot kap, amely a közelmúlt történelméhez kapcsolódik. Fel lehet használni a plakátot 8. illetve 12. osztályban, természetesen a tanulók értelmi szintjének megfelelően. A 12. osztályban sokkal mélyebben lehet vele foglalkozni, illetve a tanulók is önállóbbak lehetnek a feldolgozásnál.

A plakát témája a NATO megalakulása, illetve az NSZK csatlakozása a NATO-hoz. Feladatuk, hogy átgondolják, hogyan lehet a plakátot a tananyaghoz alkalmazni. Hogyan elemeznének a tanulókkal egy ilyen jellegű plakátot? Milyen kérdéseket tennének fel?

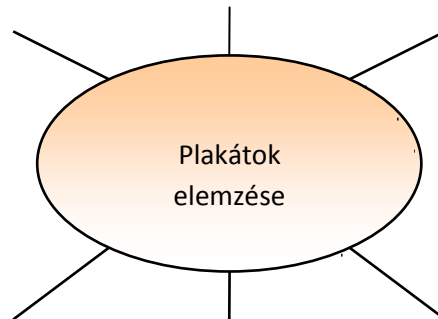
Nyugatnémet plakát az 1950-es évek elejéről. Értelmezd a rajta található szimbólumokat!

1. ábra¹

Pókhálóábra:

¹ NSZK Propagandaplakát – Történelem 8. osztály A huszadik század története Mozaik Kiadó, Szeged 2009

b.) 🧑🏫 🧑🏫 szöveges forrás

A második csoport négy szövegrészletet kap, amelyek a jobbágyság helyzetét taglalják a 18. században Európa négy különböző országában. Feladatuk, hogy tervet készítsenek arról, hogyan tudják feldolgozni történelemórán ezeket a szöveges forrásokat. Először gyűjtsék össze pókhálóábrában, hogy mire kell egy szöveges forrás feldolgozásánál odafigyelni. Majd pedig készítsenek tervet arra, hogy milyen feladatokkal tudják a tanulók számára megkönnyíteni a feldolgozást és hatékonyabbá tenni a bevésést. A négy szövegrészlet osszák fel egymás közt, és a feldolgozása után megállapításaikat táblázatban összegezzék.

1. I. Péter és a jobbágyság

„A szenvedő alanya az egész reformnak természetesen a jobbágyság volt. A paraszt fizette az adót, a paraszt köteles volt drágán megvásárolni az állami manufaktúrák iparcikkeit, a paraszt köteles volt ugyanebben a manufaktúrában dolgozni, s mindezen túlmenően a paraszt volt köteles megművelni a földet...

Az 1718-as összeírás megerősítette a parasztok lekötöttségét, most már mindenkit személy szerint vettek számba: kinek a jobbágya, s személy szerint a földesúrhoz volt kötve, nem a földhöz. Később szemére vetették Péternek, hogy a parasztok földhöz kötése éppenséggel az ő műve volt... Ezért föld nélkül is el lehetett adni... Ezért 1721-ben rendeletet tett közzé, amelyben igen szigorú hangon megróttá a jobbágyok föld nélküli eladását, s megtiltotta, hogy parasztcsaládokat ilyen eladás alkalmával elszakítsák. A tilalmat azonban ebben az esetben is kijátszották.”

Niederhauser Emil: I. Péter Bp. 1967. 113-115, 151-153.

2. A porosz jobbágyság helyzete

„Frigyes már trónörökös korában felfigyelt a paraszti nyomorúságra és az ebből az államra háruló kárra: uralkodásának idején is próbált intézkedéseket tenni a parasztok helyzetének

javitására. A parasztkérdés legeredményesebb megoldását abban látta, ha megszüntetik a parasztok személyes függését, és az általuk művelt terhek örökös bérlőivé teszik őket. Ezt a rendszert az állami birtokokon meg is valósította. 1740 és 1756 között mintegy ötvenezer parasztcsaládot telepített le örökös bérlőként... Az állami birtokokon folytatott politikát Frigyes voltaképpen mintának szánta a földesurak számára is, de nem próbálta őket rákényszeríteni a példa követésére... 1763-ban a háború lezárása után, amelyben a parasztokból toborzott katonaság olyan súlyos áldozatokat hozott, felvetette az örökös jobbágyság megszüntetésének tervét. Csakhogy mihelyt kitűnt, hogy a nemesség élénken tiltakozik a terv ellen, minden tartományból sorra érkeznek a nemesség tönkremenését emlegető felháborodott ellenvélemények, tüstént meghátrált... Csak annyit mondott ki, hogy a jobbágyságokat nem szabad eladni, komoly indok nélkül nem szabad őket földjükről elkergetni, és azt is, hogy az ingóságok a parasztok tulajdonát képezik. A telek használata fejében járó súlyos szolgáltatásokon nem változtatott...”

Niederhauser Emil: Nagy Frigyes, Bp. 1976. 119-122.

3. A jobbágyság helyzete Lengyelországban

„Véleményem szerint isten semmiért sem bünteti úgy a lengyeleket, mint a jobbágyság kegyetlen elnyomásáért. A jobbágyság sorsa rosszabb a rabszolgaságnál. Avagy talán a jobbágy nem felebarátod, és nem ember? Szíved vérzik, és borsószik a hátad, ha arra a rabszolgaságra gondolsz, amely nálunk nehezebb, mint a hitetleneknél. Az istenért, lengyelek, megbolondultatok talán? Minden vagyontokat, jóléteket, termékeiteket, mindezt a jobbágyságtól kapjátok. Az ő kezeik táplálnak titeket. Ti pedig ilyen kegyetlenül bántok velük. Úgy mondják, hogy a teve sem cipel erején felül, és ha úgy megrakják, úgy érzi: túlterhelték, azonnal lefekszik, és nem kel föl... A jobbágy mindent köteles elviselni, amit az ura a hátára rak, ha belepusztul is... Mindenekelőtt: mely kötelezettséggel jár a robotmunka? Ahol azelőtt húsz vagy több paraszt dolgozott, most nyolc vagy tíz, és mégis azt parancsolják, hogy az a tíz végezze el azt, amit azelőtt húsz. Ahol azelőtt egy házból egy ember ment munkába, később kettő, három, négy. Ahol azelőtt hetenként két vagy három napot dolgoztak, most megesik, hogy egyetlen szabadnapjuk sincsen.”

Gracianszkij-Szkazkin: Középkori Történeti Chrestomatia, Bp. 1956. III. 260-261.

4. Az úrbéri rendelet

„Mivel a jobbágyságoknak kötelességeit és minden adózásait a jobbágy helyeknek voltához költetik szabni, ezek pedig nem mindenütt egyarányosak... azért egy egész jobbágy házhelynek fundusa, azaz házhelye, annak udvara, szűrös, és veteményes kertje olyan nagy hely foglaljon, amennyi két pozsonyi mérő (125 l) mag alá kívántatik...”

Szabad legyen a jobbágynak bort árulni Szent Mihály napjától (szeptember 29.) fogva.

Ha a jobbágyoknak valamilly irtási vannak, azokat a földesúr tőlek el ne vehesse...

A jobbágyok marháinak elegendő legelő mezeje legyen...

Ahol erdő vagyon, ottan a jobbágyoknak egyedül magok szükségekre dült és száraz fából tűzre faizás (fakitermelés) szabad legyen.

Nem különben épületre való fa is határban levő erdőből a jobbágyoknak ingyen adattassék...

Minden egész helyes jobbágy köteles lészen maga földesurának minden hétben egy nap napkelettől napnyugodtig (abban számlálva munkára való menetét és visszajövetelét, és az etetésnek és itatásnak időit)...

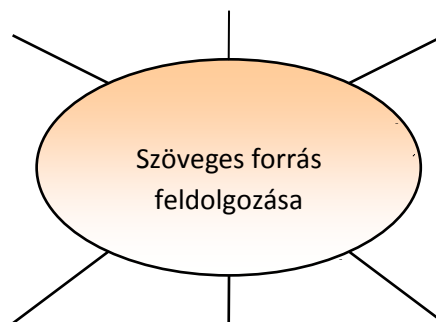
Marhás munka helyett pediglén minden hétben azon egész helyes jobbágy földesurának két napi kézi munkával dolgozni tartozik...

Ellenben a robotoknak készpénzül való megváltására a parasztot erőltetni nem lehet...

Minden jobbágy, és magános házzal bíró zsellér esztendőbeli adózásaképpen minden különbözős nélkül tartozik fizetni földesurának egy forintot..."

Magyar Történeti Szöveggyűjtemény II/2. Bp. 1968. 981-987.

Pókhálóra:

Szemponttáblázat:

A jobbágyok helyzete				
szempontok	Orosz	Porosz	Lengyel	Magyar

c.) térkép

Az Amerikai Egyesült Államok a 19. században (Polgárháború az USA-ban)

A harmadik csoport egy térkép órai alkalmazásával fog foglalkozni. A téma: Polgárháború az USA-ban. A térképet egy általános iskolai atlaszból kapják, ez lényegesen szemléletesebben mutatja be a korszakot, illetve az eseményeket, és tartalmaz szimbólumokat, piktogramokat, amelyek a tanulók számára megkönnyítik az információk megértését. Először a csoport egyik párosa gyűjtse össze a térkép jelöléseit és azok jelentését, a másik pedig a térkép feldolgozásának eszközeit. Tervezzék meg, hogy az óra mely részében, mire használható a térkép ábrája.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

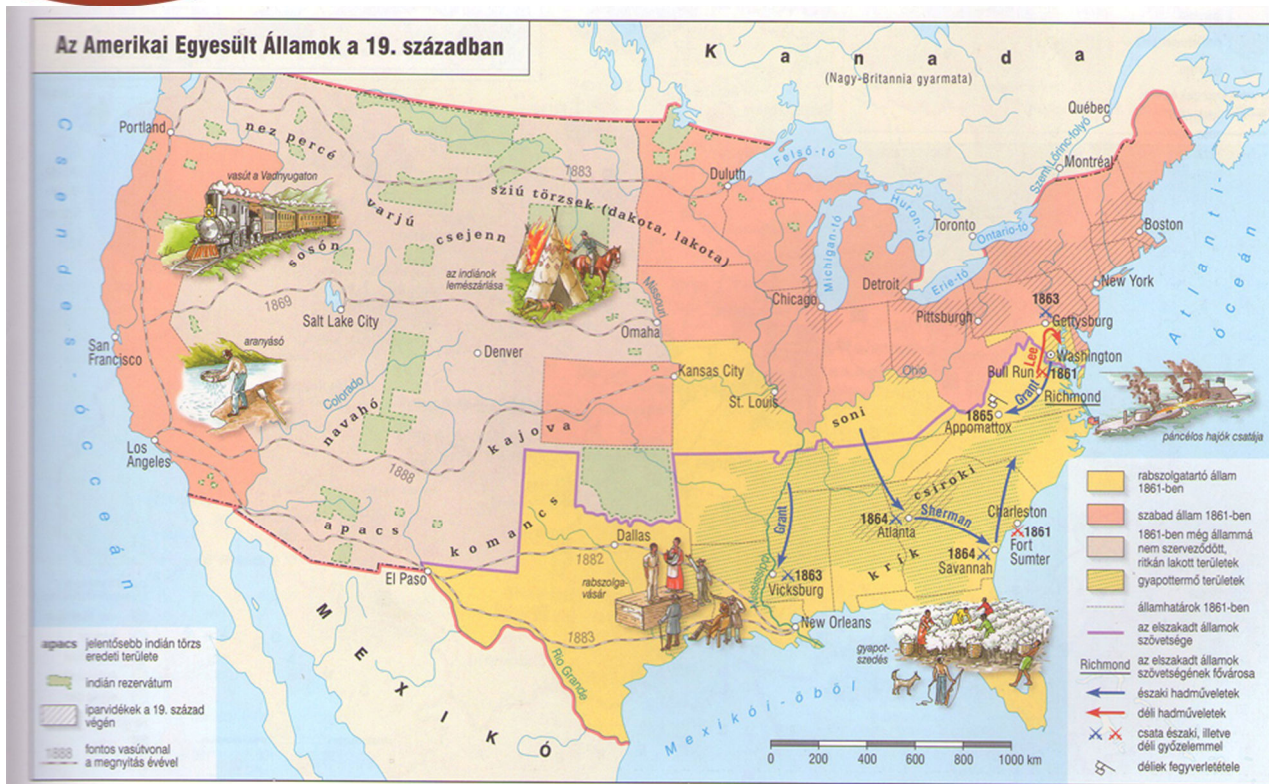
H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

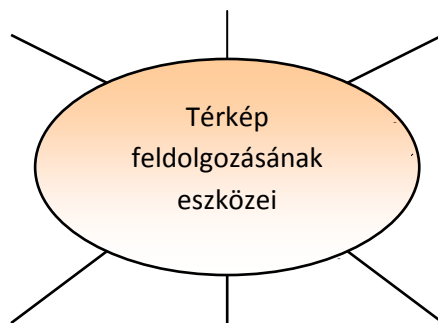
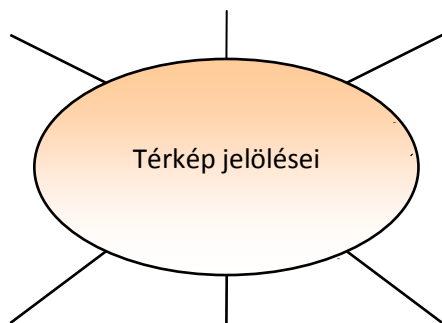
A kompetencia-alapú pedagógusképzés regionális szervezeti, tartalmi és módszertani fejlesztése a Pécsi Tudományegyetem és a Kaposvári Egyetem részvételével

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

2. ábra²

Pókhálóábrák:

² Amerikai Egyesült államok a 19. században – Történelmi atlasz Mozaik Kiadó, Szeged 2008

Befektetés a jövőbe

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

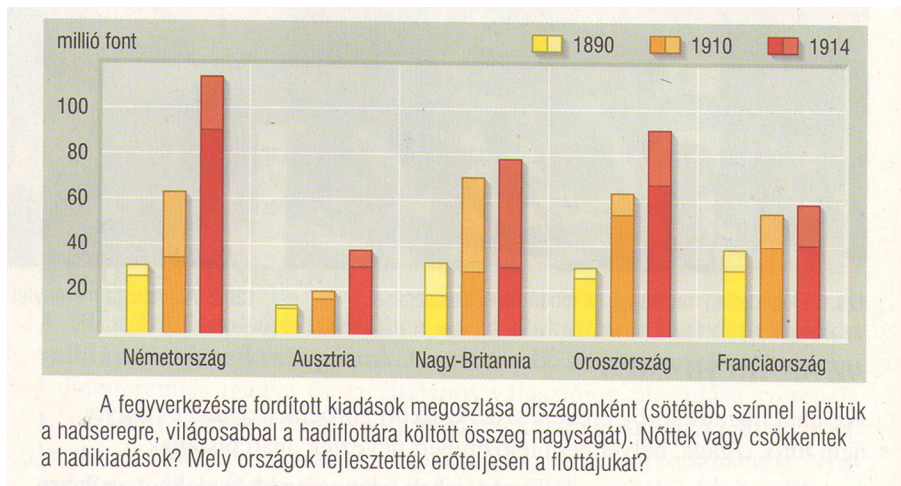

d.) 🧑🏫 ábrák

statisztikai ábra - oszlopdiagram

A negyedik csoport egy statisztikai ábrát fog feldolgozni az imperializmus korából. Ez egy oszlopdiagram, mely a fegyverkezésre fordított hadikiadásokat tartalmazza Európában. Öt európai állam kiadásait mutatja három év eredményeit tekintve, melyben a sötétebb színek a hadseregére fordított, a világosabb színek pedig a hadiflottára költött összeg nagyságát mutatják. T-táblázat segítségével szedjük össze, milyen előnye, illetve hátránya lehet egy statisztikai ábra felhasználásának. Majd gyűjtsék össze a statisztikai ábra feldolgozásának eszközeit. Találjanak ki feladatokat, amelyekkel bemutatják, hogyan alkalmazható a tényanyag pontosítására és elmélyítésére egy ilyen ábra.

3. ábra³

T-táblázat:

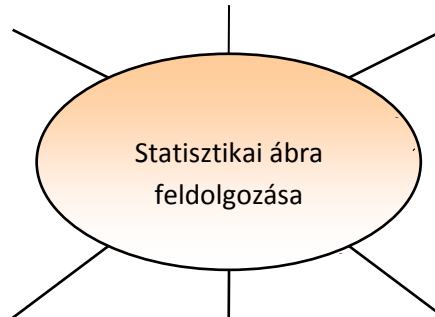
Felhasználás előnye	Felhasználás hátránya

³ Fegyverkezésre fordított kiadások - Történelem 7. osztály Az újkor története Mozaik Kiadó, Szeged 2008

Pókhálóábra:

5. 🍷🍷🍷 Prezentáció

Letelt a feldolgozásra szánt idő. Megkérem a csoportokat, mutassák be a többieknek a munkájukat. Minden csoport 5 percet kap a prezentációra, utána tehetik meg észrevételeiteket, javaslataitokat.

R

6. 🍷🍷 Forrásgyűjtemény összeállítása

Összegzésként készítsen mind a négy csoport egy általa választott tetszőleges témához forrásgyűjteményt, amely tartalmazza a tanórán felhasználható anyagokat, példákat. Az elkészített anyag mutassa be a foglalkozás során megismert forrástípusokat.

Próbáljanak változatos, sokoldalúan alkalmazható forrásokat gyűjteni. Használhatnak tankönyveket, szövegyűjteményeket, térképeket, az internet anyagbázisát; a cél az, hogy bemutassák, milyen anyagokkal lehet közelebb hozni a tanulókhöz a tananyagot. A forrásgyűjtemény összeállítására 15 percet kapnak.

7. Kilépőkártya

Írjanak a kapott kilépőkártyára az órán tapasztaltak alapján

- egy fontos gondolatot, ami a forrásfeldolgozáshoz kapcsolódik,
- egy mondatot, melyben megfogalmazzák, hogy mely típusú forrást használnák leginkább a tananyag feldolgozásakor, és röviden indokolják, hogy miért, illetve
- hogy melyiket használnák fel a legkevésbé, és ezt is indokolják röviden.

Erre a feladatra 5 percük van.

6. Megjegyzések a feladatokhoz:

RÁHANGOLÓDÁS

1. lépés: Pókhálóábra

Tervezett idő: 4 perc

Instrukciók: A ráhangolódás első lépésének az a célja, hogy a pókhálóábra segítségével a hallgatók felszínre hozzák előzetes tudásukat a modul témájával kapcsolatban. Először még nincs szükség arra, hogy logikailag rendszerezék a fogalmakat, sőt a cél az, hogy minél gyorsabban felidéződjenek a források, és szembesüljenek a hallgatók azzal, milyen rendkívül sokfajta állhat ezekből a rendelkezésünkre az órán az információk elmélyítésére. Mivel frontálisan történik a források fajtáinak összegyűjtése, a tanár azonnal felvázolhatja azokat a táblára vagy egy csomagolópapírra.

Munkaforma: frontális

Módszerek, eljárások: pókhálóábra

Ez egy olyan grafikus technika, amely egy központi „hívószóhoz” társít fogalmakat, és azok összegyűjtését, majd rögzítését megkönnyíti.

Eszközsükséglet: tábla, kréta / táblafilc vagy csomagolópapír, gyurmaragasztó

Lehetséges megoldások: képi források, szöveges források, térképek, audio-vizuális források, ábrák, törvények, plakát, újság, festmény, rajzok, fénykép, karikatúra, korabeli térképek, vaktérképek, gazdasági, politikai, katonai térképek, folyamatábra, táblázat, grafikon, diagram, film, dalok.

2. lépés: Fogalomtérkép

Tervezett idő: 5 + 5 perc

Instrukciók: Második lépésként az vár a hallgatókra, hogy a rengeteg forrásfajtát csoportosítsák, melyek tartoznak egy csoportba, tehát alá-fölérendeltségi viszonyt keressenek köztük és megtalálják az összetartozó források elnevezését. Vagyis itt történik meg a tudásuk rendszerezése. A hallgatók a forrástípusoknak megfelelően szöveges, képi, térképi és statisztikai források puzzle-darabjainak összeillesztésével négy csoportot alakítanak.

A csoport a saját forrástípusához tartozó példákat kigyűjti a pókhálóábrából a fogalomtérképbe, majd a többiekkel egyeztetve együtt kitöltik a táblán lévő fogalomtérkép ábráját, így áll össze egészszé a rendszer. A tanár előre elkészítheti a fogalomtérkép vázát egy csomagolópapíron, és amíg a hallgatók dolgoznak a saját feladatukon, takarva felkerülhet a

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

táblára.

Munkaforma: csoportmunka, majd közös megbeszélés

Módszerek, eljárások: fogalomtérkép

A fogalomtérkép ugyancsak egy grafikai szervező, amelynek középpontjában egy kulcsfogalom van, ennek segítségével alá-fölérendelt viszonyokat is meg tudunk jeleníteni.

Eszközsükséglet: füzet, toll, tábla, kréta, táblafilc vagy csomagolópapír, gyurmaragasztó

Lehetséges megoldások:

Képi források: festmények, rajzok, fényképek, karikatúrák

Szöveges források: törvény, kiáltvány, levél, visszaemlékezés, napló, szakirodalom

Térképek: katonai, gazdasági, társadalmi, vaktérkép

Ábrák: folyamatábra, grafikon, diagram, táblázat, társadalmi struktúra, kormányzati struktúra

Fogalomtérkép-ábra:

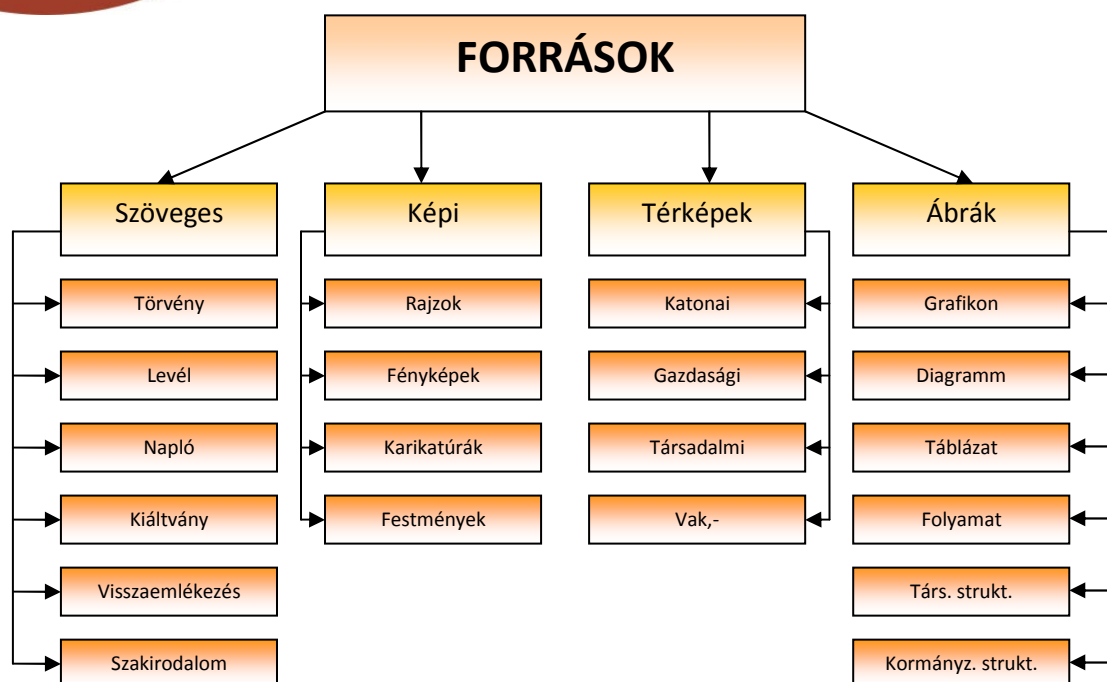

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

3. lépés: T-táblázat

Tervezett idő: 3 + 3 perc

Instrukciók: Harmadik lépésként a hallgatókat arra kérem, szedjék össze a források alkalmazásának előnyeit és hátrányait. Két csoportra osztom őket, és az egyik csoport mellette érvel, és a források felhasználásának hasznosságát bizonyítja be, míg a másik annak hátrányait gyűjti össze. Ez a feladat nagyon jó arra, hogy a hallgatókban tudatosuljon, miért és mikor érdemes forrásokkal szemléletesebbé tenni az anyagot, valamint az hogyan járul hozzá az ismeretek elmélyítéséhez.

Munkaforma: csoportmunka, majd közös megbeszélés

Módszerek, eljárások: T-Táblázat

A T-Táblázat grafikus formában, jól áttekinthetően rávilágít egy fogalom összehasonlító-szembeállító érveinek felvázolására, hatékony lehet egy vita lefolytatásakor.

Eszközükséglet: tábla, kréta / táblafilc, csomagolópapír, gyurmaragasztó

Lehetséges megoldások:

T-táblázat:

Források alkalmazása mellett szól	Források alkalmazásának hátrányai
A tanulók forráselemzéssel aktivizálhatók.	Alaposan elő kell készíteni ez elemzést.
Nem csupán befogadói az ismereteknek, hanem felfedezői is.	Időigényes, nem marad elég idő rá, ezért célzottan kell alkalmazni.
Képességeket fejleszt.	Kérdéseket, feladatokat kell hozzá készíteni.
Fejleszti a szövegértést.	Nehéz a forrás szövege.
Javítja a tanulók kifejezőképességét.	Magyarázatot kell hozzá adni.
Fejleszti a tanulók lényegkiemelő képességét.	
Eredményeket érhetünk el a tanulók kritikai gondolkodásának fejlesztésében.	
Hatékonyabb az egyszerű magyarázatnál.	

JELENTÉSTEREMTÉS

4. lépés: A források feldolgozása

Tervezett idő: 20 perc

Instrukciók: A hallgatók csoportalakítása már a második lépésnél megtörtént – a forrástípusoknak megfelelően szöveges, képi, térképi és statisztikai források puzzle-darabjainak összeillesztésével. Ennél a lépésnél kérhetjük a hallgatókat, hogy ismételten abban a négy csoportban dolgozzanak tovább, amelyben a fogalomtérkép-ábrát készítették. Így mindegyik csoport egy forrástípust fog feldolgozni. Az egyes csoportok munkára fordítható ideje 20 perc. A csoportok prezentációjára, ami a következő lépés lesz, ugyancsak 20 percet terveztem, hogy az értékelésre is jusson idő.

a.) Képi forrás

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

Tervezett idő: 20 perc

Instrukciók:

Az első csoport hallgatóinak először meg kell ismerkedniük a plakát tartalmával, vagyis tisztázniuk kell, hogy az mit is ábrázol. A hallgatók ezt a feladatot ötletbörzével oldják meg, hiszen ennek segítségével rendkívül gyorsan, egymás ötleteire támaszkodva tudják összeszedni a legfontosabbakat. Utána áttekintik, milyen kérdéscsoportok köré rendezhetők az információk, vagyis összegyűjtik a plakát feldolgozásának szempontjait. Majd meg kell tervezniük, mikor és hogyan használják fel: ráhangolódásként, vagy a tanultak megerősítéseként. Ha ráhangolódásként kerül a plakát bemutatásra, az új anyag bevezetésére, jelentésteremtésre is alkalmas lehet a plakát. Ha a tanultak megerősítése a cél, akkor az ismert tények rendszerezését tudják megtenni vele, tehát a reflektálás fázisában is alkalmazhatjuk. Miután megfogalmazták, milyen kérdéscsoportokat kell az elemzésnél figyelembe venni, nekiállhatnak az irányító kérdések megfogalmazásának, amelyek segítségével a tanulók majd képesek lesznek a plakátot leírni, majd elemezni. Végül feladatot is megadhatnak a plakát értelmezése után a tanulóknak. Amikor elkészültek a feladatukkal, bemutatják a többi csoportnak is az elvégzett munkájukat, akik akár további ötlettel gyarapíthatják a plakát felhasználásának lehetőségeit.

Munkaforma: csoportmunka, majd közös megbeszélés

Módszerek, eljárások: pókhálóábra, kérdések megfogalmazása, tervezés

Eszközsükséglet: plakát, csomagolópapír, filctoll, gyurmaragasztó

Lehetséges megoldások:

Pókhálóábra, illetve a plakát elemzésének kérdéscsoportjai:

- a plakát színei (kék, vörös, zöld)
- képi motívumai (téglatestek nemzeti zászlókkal, mező, ég, virágzó fák, fal, vörös tenger, egy kéz)
- szimbólumai (vörös tenger=kommunizmus terjedése, zászló=az egyes országok, fal=gát a kommunizmus terjedésével szemben, zöld mező, kék ég=béke, demokrácia, kéz=segít az utolsó hiányzó elemet a helyére illeszteni, hogy a védelem teljes legyen)
- szöveg a plakáton (németül)
- érzelmek, amelyeket kivált a plakát képi megformálása

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K A P O S V Á R I
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

- a plakát típusa (politikai propaganda)
- a plakát üzenete

Irányító kérdések:

Milyen színeket alkalmaz a plakát? Mit szimbolizálnak a színek? Milyen fogalmakat köthetsz a színekhez? Milyen arányban foglalja el a vörös szín a plakátot?

Írd le, mit látsz a plakáton?

Milyen szimbólumok jelennek meg a plakáton? Mi a jelentésük?

Milyen kontextusban jelent meg ez a plakát? (Mit árul el a plakát szövege? Hol készülhetett a plakát? Milyen alkalomból? Milyen szervezethez csatlakozik az NSZK?)

Milyen érzéseket kelt bennetek a plakát?

Mi a plakát üzenete?

Feladat az elemzés után:

Adjatok címet a plakátnak!

Írjatok hírt, illetve cikket a helyi újságba, amelyben beszámoltok az eseményről!

b.) Szöveges forrás

Tervezett idő: 20 perc

Instrukciók: A hallgatók négy különböző szöveges forrást kapnak, amelyek Európa négy államának jobbágsorsát tükrözik. A források szövege különböző nehézségű, az első kettő egyszerűen fogalmaz, a tényeket közli, a harmadik személyesebb, érzelmekre hat, a negyedik pedig Mária Terézia urbárium, mely a törvények szövegének megfelelően nehezebben érthető, ráadásul régies kifejezéseket tartalmaz. A feladat célja, hogy a hallgatók felkészüljenek a szöveges források tanórai alkalmazására. Először pókhálóábrával összegyűjtik a csoport tagjai, mire kell figyelni egy szöveges forrás feldolgozásánál. Majd mivel csoportban dolgoznak, eloszthatják egymás között a négy forrást, egy hallgatónak csak egyet kell akkor értelmeznie, és utána az egyéni megoldásokat összevetve keresik meg a

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

hasonlóságokat és különbségeket a források tartalma között. Az egyéni munka után közösen szerkesztenek egy szemponttáblázatot, amelyet a megfogalmazott kritériumok alapján töltenek ki, összehasonlítva a négy állam jobbjárainak jogait. A kritériumokat nekik kell megtalálniuk - vagyis azt, hogy az egyes források milyen információkra térnek ki -, majd egyeztetniük kell megállapításaikat az olvasottak alapján. A szemponttáblázat kitöltése után a hallgatók feladatokat állítanak össze a források segítségével. Megfogalmazhatnak például igaz-hamis állításokat vagy hiányos mondatokat a négy állam jobbjárainak jogairól, így tudják ellenőrizni, mennyire értették meg a tanulók a szövegek tartalmát.

Munkaforma: csoportos, majd a csoporton belül egyéni, aztán ismét csoportos

Módszerek, eljárások: pókhálóra, szövegfeldolgozás, szemponttáblázat-készítés, például igaz-hamis állítások

A szemponttáblázat olyan módszer, amely az információk összehasonlítására, illetve azok vizuális megjelenítésére szolgál. Nagyon sokféleképpen alkalmazhatjuk: lényegkiemelésre, összefüggések megkeresésére, elemzésre, ok-okozati kapcsolatok feltárására, több szöveg, téma vagy fogalom azonos szempontok szerinti összehasonlítására. Ez az eljárás alkalmas arra, hogy néhány szempont alapján különféle szövegekből jellemző jegyeket keressünk ki, illetve emeltessünk ki.

Eszközsükséglet: fénymásolt szöveges források, csomagolópapír, papír, toll, gyurmaragasztó

Lehetséges megoldások:

Pókhálóra: milyen műfajú a szöveg, a szöveg nyelvezete, a szöveg saját szavakkal való elmeséltetése, mai nyelvre „lefordítása”, ki írhatta és hol, mikor született a szöveg, kulcsszavak megtalálása, kiemelése, hasonlóságok, különbségek kigyűjtése, mennyire objektív vagy szubjektív

Szemponttáblázat:

Szemponttáblázat				
	Orosz	Porosz	Lengyel	Magyar
Adózás (pénz)	x			x
Földművelés (robot)			x	x
Személyi függés	x	-		

Katonáskodás		x		
Eladható-e	nem	nem		
Robot mennyisége			x	x
Jobbágytelek nagysága				x
Fakitermelés				x
Munka a manufaktúrában	x			
Szolgáltatás		x	x	

Igaz-hamis állítások a szöveges források alapján:

Az orosz és a magyar jobbágy pénzben köteles adózni. (igaz)

Az orosz jobbágy telkének nagyságát meghatározta I. Péter. (hamis)

I. Péter és I. Frigyes foglalkozott a jobbágy személyi függésének kérdésével. (hamis)

Az orosz és porosz jobbágy robotmennyiségét meghatározta a forrás. (hamis)

A lengyel jobbágy köteles volt manufaktúrában dolgozni. (hamis)

A lengyel jobbágnak joga volt fát kitermelni. (hamis)

A porosz jobbágy köteles volt katonáskodni. (igaz)

Az orosz és porosz jobbágy föld nélkül nem adható el. (igaz)

c.) Térkép

Tervezett idő: 20 perc

Instrukciók: A térképhasználat tanórai alkalmazása elengedhetetlen a tanulók topográfiai ismereteinek kialakításához. Az atlasz szinte minden órán eszközként ott van a tanítási-tanulási folyamatban. Ezért a hallgatók számára is fontos alapvető forrástípus. A történelemtanulás első pillanatától alkalmazhatjuk. Minél többször használják a tanulók, annál

több információ leolvasására lesznek képesek a későbbiekben. Természetesen különbség van az általános iskolai és a gimnáziumi térképek anyagai között. Az általános iskolai atlaszok sokkal több szimbólumot tartalmaznak, amelyek megkönnyítik az adatok értelmezését, és ráadásul érdekesebbé teszik azokat. Fontos, hogy rendszeres alkalmazásukkal képessé tegyék a hallgatók a tanulókat arra, hogy a térképolvasás számukra készséggé váljon, és így a kétszintű érettségien a térkép alapvető segédeszközként funkcionáljon. A csoportban lévő hallgatók párban dolgoznak, az egyik páros összegyűjti pókhálóábrában a térképeken alkalmazható jelöléseket és azok szerepét, a másik páros pedig ugyancsak pókhálóábrában a térképek feldolgozásának szempontjait. Mikor készen vannak, cserélnek, és kiegészítik egymás ötleteit. Aztán egy konkrét térkép alapján modellezik annak felhasználási lehetőségeit. A térkép, amelyet felhasználnak, az Amerikai Egyesült Államokat ábrázolja a 19. század második felében. Megtervezik, hogy a tananyag tanításakor a térkép mely adatait az óra melyik részében tudják felhasználni. A csoportban lévő egyik páros Észak, a másik Dél jellemző sajátosságait gyűjti össze a térkép adatai alapján. Meghatározzák a térkép színjelölése segítségével az országrészek kiterjedését, a területek nagyságát. A szimbólumok segítségével feltárják a két országrész gazdasági viszonyait, bizonyítják a terület fejlettségét, illetve elmaradottságát.

Aztán a térkép nyilainak értelmezésével bemutatják a polgárháború eseményeit, fontosabb csatáit. Kérdéseket fogalmaznak meg, amelyekkel feldolgozhatják a térkép jelöléseit. Feladatot készítenek a térkép feldolgozása után a tanultak ellenőrzésére, például ők is megfogalmazhatnak igaz-hamis állításokat vagy hiányos szöveget.

Munkaforma: csoportos, páros, majd frontális

Módszerek, eljárások: pókhálóábra, kérdések, igaz-hamis állítások, hiányos mondatok, vaktérkép

Eszközszükséglet: térképek, csomagolópapír, toll, papír, táblafilc, gyurmaragasztó

Lehetséges megoldások:

Pókhálóábra (1) - a térképen lévő jelölések:

- Pontok – települések, csataszínhelyek, központok
- Vonalak – határok, útvonalak
- Színek – területi terjeszkedés, politikai-kulturális hovatartozás
- Nyilak – hadjáratok, mozgás iránya, elterjedés
- Szimbólumok – események, jelenségek képi megelevenítése

- Cím- és jelmagyarázat

Pókhálóábra (2) – a térképek feldolgozásának szempontjai:

- A térképen lévő információk összegyűjtése,
- a jelrendszer, színek, szimbólumok feltárása,
- a történelmi korszak és tér azonosítása

Kérdések a térkép feldolgozásához:

- Mit ábrázolnak a zölddel jelölt területek?
- Mely indián törzsek laktak az Egyesült Államokban?
- Hol húzódtak a fontosabb vasútvonalak?
- Hol található iparvidékek?
- Hol foglalkoztak rabszolgatartással?
- Hogyan zajlott a rabszolgavásár?
- Milyen fontos növényt termesztettek Délen?
- Milyen formában művelték a földjeiket a déliek?
- Hol zajlottak fontosabb hadműveletek?
- Hol látsz a térképen aranyásókat?
- Mikor nyitották meg a fontosabb vasútvonalakat?

Észak jellemzői a térkép értelmezése alapján:

- szabad államok
- az Egyesült Államok északi területét foglalja el, a keleti parton terül el
- a nyugati partvidéken is található szabad államok
- iparvidékek túlsúlyban

Dél jellemzői a térkép értelmezése alapján:

- rabszolgatartó államok
- ültetvényes gazdálkodás
- gyapottermelő területek

A térkép feldolgozása után vaktérképet lehet kiosztani a tanulóknak, amelyen be kell jelölniük a szabad államok területét, a rabszolgatartó államokat, jelölni lehet a katonai összecsapások irányait, a csaták helyszíneit stb.

Igaz-hamis állítások:

- Az északi területeken ültetvényes gazdálkodás folyt. (hamis)
- Az északi területek fejlett iparral rendelkeztek. (igaz)
- A déli területeken rabszolgatartás volt. (igaz)
- Délen gyapotot termeltek. (igaz)
- A szabad államok területe az Egyesült Államok déli részén terült el. (hamis)

Észak és Dél hadműveletei az ország déli részén folytak jelentősebb mértékben. (igaz)

Hiányos mondatok:

Az északi államokban fejlett ipar volt és farmgazdálkodást folytattak, ezzel szemben délen ...1..... épülő ...2..... gazdálkodás folyt. Északon elutasították a3..... 1860-ban4..... választották az USA elnökévé, aki eltörölte a ...5..... 1861-ben kitört a ...6.....Az északi államok lakossága 22 millió volt, míg a délieké7..... A polgárháború8.....-ben az9..... győzelmével ért véget.

(1. rabszolgatartásra, 2. ültetvényes, 3. rabszolgaságot, 4. Lincolnt, 5. rabszolgatartást. 6. polgárháború, 7. 9 millió, 8. 1865, 9. északiak)

d.) Ábrák

Statisztikai ábra - oszlopdiagram

Tervezett idő: 20 perc

Instrukciók: A kétszintű érettségi egyik fontos feladattípusa, amikor adatokat kell a tanulónak értelmezniük különböző ábrákból. Ezek egy része statisztikai ábra, táblázat, diagram. Mind az általános iskolai, mind a gimnáziumi tankönyv rengeteg statisztikai ábrát tartalmaz, ezért az órai felhasználásukkal bátran lehet élni. Mivel ezek matematikai készségek meglétét is feltételezik, rendszeresen kell hozzájuk folyamodni, hogy eredményesen tudják az órán elemezni a statisztikai adatokat. Eleinte kevesebb sikert érnek el a tanulók a tanulmányozásukkor, de későbbiekben tudatosabbá válik, hogy ilyen módon is lehet információkat lehívni, illetve a meglévőket megerősíteni. A hallgatók először T-táblázatot alkalmazva összegyűjtik, mik a pozitívumai, illetve negatívumai a statisztikák feldolgozásának, mire kell figyelni a használatukkor. Majd pókhálóábrában felvázolják, hogy egy statisztikai ábra elemzésének milyen szempontjai vannak. Aztán a csoport egy általános iskolai történelemkönyvből kiemelt oszlopdiagramot dolgoz fel, kérdéseket fogalmaz meg hozzá, és végül feladatot készít a további felhasználásához.

Munkaforma: csoportos, majd frontális

Módszerek, eljárások: T-táblázat, pókhálóábra, kérdések, hiányos mondat, igaz-hamis, kiegészítés: leahyva az országok neveit, az adatok megjelölése alapján kiválasztani, melyik oszlop kire vonatkozik, oszlopdiagram készítése, grafikonkészítés

Eszközszükséglet: fénymásolt statisztikai ábra, csomagolópapír, papír, táblafilc, toll, gyurmaragasztó

Lehetséges megoldások:

T-táblázat:

Források alkalmazása mellett szól	Források alkalmazásának hátrányai
-----------------------------------	-----------------------------------

<p>A tanulók forráselemzéssel aktivizálhatók.</p> <p>Nem csupán befogadói az ismereteknek, hanem felfedezői is.</p> <p>Képességeket fejleszt.</p> <p>Fejleszti a szövegértést.</p> <p>Javítja a tanulók kifejezőképességét.</p> <p>Fejleszti a tanulók lényegkiemelő képességét.</p> <p>Eredményeket érhetünk el a tanulók kritikai gondolkodásának fejlesztésében.</p> <p>Hatékonyabb az egyszerű magyarázatnál.</p>	<p>Alaposan elő kell készíteni ez elemzést.</p> <p>Időigényes, nem marad elég idő rá, ezért célzottan kell alkalmazni.</p> <p>Kérdéseket, feladatokat kell hozzá készíteni.</p> <p>Nehéz a forrás szövege.</p> <p>Magyarázatot kell hozzá adni.</p>
---	---

Pókhálóábra:

- miről ad információt a statisztika
- milyen időintervallumról van szó
- milyen információkat tartalmaz: hol van a csúcspont, a mélypont, van-e ciklikusság
- milyen következtetést lehet levonni
- hogyan lehet a háttértudásba beleágyazni
- összehasonlítani más országokkal, időszakokkal

Kérdések:

- Milyen változást mutatnak a hadikiadások?
- Mely országok fejlesztették erőteljesen a flottájukat?
- Melyik évben nőttek a legjobban a kiadások?
- Mely ország fejlesztett a legkevésbé?
- Mely országnak volt a legalacsonyabb a hadikiadása?
- Mely országé volt a legmagasabb?
- Mely ország fejlesztette a legjobban a hadiflottáját?
- Mely ország fordított a hadiflotta fejlesztésére a legkevésébbet?
- Melyik évben volt két ország hadikiadása egyforma?
- Melyik évben előzte meg Nagy-Britannia hadikiadásai Németorszáagét?

Feladatok:

Igaz-hamis állítások:

- 1890-ben Ausztria hadikiadása volt a legkisebb. (igaz)
1914-ben Németország hadikiadása volt a legnagyobb. (igaz)
Nagy-Britannia 1914-ben a hadiflottájára kevesebbet költött, mint a hadseregére. (hamis)
Oroszország 1910-ben ugyanannyit költött a hadsereg fejlesztésére, mint a hadiflottájára.
(hamis)
Franciaország hadseregfejlesztésre fordított kiadása több volt 1910-ben, mint Németország
hadseregére fordított kiadása. (igaz)
Ausztria és Nagy-Britannia hadseregére fordított kiadása közel azonos mértékű volt. (igaz)

Hiányos mondatok kiegészítése a diagram alapján:

1910-ben a négy ország hadikiadása közül ...1..... volt a legmagasabb. Ugyanebben az évben2..... költött a legkevesebbet. Németország hadikiadásai3.....-ben volt a legtöbb. 1914-ben Franciaország a hadiflottájára ...4..... költött, mint Nagy-Britannia. 1890-ben a hadiflotta fejlesztésére5..... fordította a legkevesebbet. 1910-ben a hadsereg fejlesztésére6.... költötte a legtöbbet.
(1. Nagy-Britannia, 2. Ausztria, 3. 1914, 4. kevesebbet, 5. Ausztria, 6. Oroszország)

Egyéb lehetséges feladattípus:

Grafikon készítése az egyes országok hadikiadásainak növekedése alapján
A grafikonba adatok beírása megadott információk alapján
Oszlopdiaagram-készítés megadott adatok alapján

5. lépés: Prezentáció - A csoportok munkájának bemutatása

Tervezett idő: 20 + 5 perc

Instrukciók: A csoportok az általuk feldolgozott forrásokat, azoknak jellemzőit, feldolgozását, illetve a forrásokhoz készített feladatokat bemutatják a többi csoportnak.

Munkaforma: csoportmunka prezentációja, közös megbeszélés

Módszerek, eljárások: előadás

Eszközsükséglet: a csomagolópapírokra elkészített prezentációk, filctollak, gyurmaragasztó

Lehetséges megoldások: lásd feljebb

REFLEKTÁLÁS

6. lépés:

Tervezett idő: 15 + 5 perc

Instrukciók: Az óra befejező részében elhangzott információk alapján a hallgatók önállóan állítanak össze forrásgyűjteményt. Minden lehetséges segédanyagot felhasználhatnak ahhoz, hogy egy kiválasztott témához forrásokat találjanak. Itt látszik majd igazán, mennyire tudják alkalmazni az elhangzottakat. Ha vannak nyitva maradt kérdések, azokat is itt tudják megfogalmazni.

Munkaforma: csoportmunka, majd véleménycsere

Módszerek, eljárások: gyűjtőmunka

Eszközsükséglet: internet, füzet, toll, segédanyagok a források gyűjtéséhez

Lehetséges megoldások: egyéni

7. lépés: Kilépőkártya

Tervezett idő: 5 perc

Instrukciók: A hallgatók 3 kérdésre válaszolnak, amelyekkel reflektálnak az órán történteke, illetve a hallgatók válaszai alapján a tanár is reflektálja a következő alkalommal a saját tevékenységét.

Munkaforma: egyéni

Módszerek, eljárások: kilépőkártya

Eszközsükséglet: kilépőkártya

Lehetséges megoldások: egyéni

A kilépőkártyát a tanóra reflektálás szakaszában alkalmazzuk. Gyors reflektálást tesz lehetővé a tanultakkal kapcsolatban, segíti a tananyaghoz való személyesebb kötődést. Ugyanakkor a tanár számára visszacsatolást ad, hogy szükség esetén, mit változtasson a tanítási folyamatban.

7. Fejlesztő értékelés:

A feladatsorban az 5.,7. lépéseknél van lehetőség a fejlesztő értékelésre.

8. Felhasználható irodalom:

1. BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ Nagy Csilla – PRISKINNÉ Rizner Erika: *A kritikai gondolkodás fejlesztése. Az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei.* Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs - Budapest, 2002.
2. PETHŐNÉ NAGY Csilla: *Módszertani Kézikönyv – Befogadásközpontú és kompetenciafejlesztő irodalomtanítás a gimnáziumok és szakközépiskolák 9-12. évfolyamában.* Korona Kiadó, 2005.
3. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/03/vajda-barnabas-forgacsok-egy-uj-tortenelemdidaktikabol-ii-a-forrasfeldolgozo-munka-didaktikaja-es-metodikaja-%E2%80%93-elvelet-02-01-03/> (2011. 09. 25.)
4. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/06/gyertyanffy-andras-magyarorszag-torteneti-topografianak-tanitasa-a-tortenelemoran-02-02-06/> (2011. 09. 25.)
5. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/05/szaray-miklos-a-terkep-szerepe-es-elmzése-a-tortenelemoran/> (2011. 09. 25.)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
UNIVERSITY OF PÉCS

H-7633 Pécs, Szántó Kovács János u. 1/b.
Tel.: +36 72 501-500

K KAPOSVÁRI
E G Y E T E M

H-7400 Kaposvár,
Dr. Guba Sándor u. 40.
Tel.: +36 82 505-800

TÁMOP-4.1.2-08/1/B-2009-0003

6. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/10/korpics-zsolt-az-interaktiv-terkepek-helyzete-es-lehetosegei-a-modern-tortenelemoktatasban-01-03-06/> (2011. 09. 25.)
7. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/05/szabo-marta-%E2%80%93-kaposi-jozsef-modszerek-a-forrasok-feldolgozasahoz/> (2010. 12. 05.)
8. <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/02/csepela-janosne-a-szam-is-szamit-tortenelmi-informaciok-szerzese-es-feldolgozasa-tablázatokból-diagramokból/> (2011. 09. 25.)

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség

ÚMFT infovonal: 06 40 638 638
nfu@meh.hu • www.nfu.hu

Befektetés a jövőbe

Új Magyarország
FEJLESZTÉSI TERV